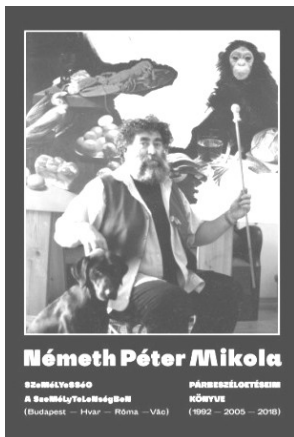

MIKLÓS PÉTER

Misztériumvallomások Kalandozások Németh Péter Mikolával

A kortárs magyar irodalmi életnek kétségkívül egyedi, s – sokrétű tevékenységének mennyisége és minősége révén is – ismert és elismert alakja Németh Péter Mikola, aki költőként és performerként, valamint irodalom-, kultúra- és közösségszervezőként is komoly teljesítményt tudhat magáénak. Mint minden posztmodern alkotó, ő is keresi azt a kifejezőmódot – művészeti ágaktól és műfajoktól függetlenül –, amely úgy teszi jellegzetessé és összetéveszthetlenné hangját, hogy közben reflektál a huszadik–huszonegyedik század emberének szellemi és fizikai szétesettségére, töredezettségére,

s ezek révén mutat rá az összeszedettség és az egyetemesség fontosságára. Ezek jegyében Németh Péter Mikola költői világában a neoavantgárd kifejezésformák és a kötöttségükben is szabad japán haikuköltészet univerzális tradíciói egyaránt helyet kapnak.

Németh Péter Mikola számára fontos hagyomány, amelyet – úgy vélem – a civilizáció és a humánus alapjának tekint. A Hamvas Béla-i intuitív ősi tudáshalmaz mellett a judaizmus és a kereszténység szabályozott tanításai is részét képezik tradíciófogalmának. De nem feledkezhetünk meg arról sem, hogy az embert körülvevő természet (vagy megfordítva: a természet titokzatos és isteni erői alkotta ember) az a végső keret, amely meghatározza a létünk milyenségét és minőségét, s hogy „igazi” emberi élet csak a természettel összhangban képzelhető el. A humánus, az örök és mély emberi tartalom pedig nem képzelhető el – rajzolódik ki Németh Péter Mikola megnyilvánulásaiból – a hagyomány kötöttsége és a közösség élménye – amelyek paradox módon megteremtik magukból a szabadság föltételeit is – nélkül.

Az előbbieken vázlatosan körülírt mikolai univerzum újabb erős anyaggal bővült idén, amikor a Hungarovox Kiadó gondozásában megje-

lent a *Személyesség a személytelenségben* című kötet, amely a szerző „párbeszélgetéseinek könyve”. Németh Péter Mikola – mint Vác kulturális és civil életének egyik prominense – az elmúlt három évtizedben számos rádiós- vagy televíziós-, illetve pódiumbeszélgetést szervezett. A csaknem fél-ezer oldalas könyv anyagát jórészt ezen – a szó hagyományos és filozófiai értelmében vett – párbeszédnek teszik ki, de helyet kapnak benne esszék, előadások és versek is, valamint montázsok és fényképek (úgy is, mint dokumentatív tartalmak és úgy is, mint művészeti kísérletek).

A kötetben nagyon erősen jelen van a tradíció, az egyetemes és magyar művészeti hagyomány, amelyből néhány alkotó különösen hangsúlyosan szerepel. Közéjük tartozik Madách Imre és Pilinszky János. A madáchi küldetés – ami *Az ember tragédiájának* etikai üzenete, s ami, úgy vélem, Németh Péter Mikola imperatívusza is – nem más, mint az emberi természet változatlansága és bűnre való hajlamának tudatában, s az emberi történelem borzalmai és ciklikussága ismeretében is bízni az örök és ideális emberben, ezáltal a múlt túlélességű meglátása és megértése mellett hinni a jövőben. Egy olyan vízióban, amelyben – a változhatatlan hagyomány ismeretében – egységben van egyén, közösség és természet.

Madách Imre neve – s az általa jelölt életút, életmű és életbölcselet – program. E program jegyében szervezett Németh Péter Mikola Vácott a sztrégovai mesterről (aki egyébként nemcsak a magyar irodalomnak, de a hazai eszme- és gondolkodástörténeti örökségnek is egyik kiemelkedő tényezője) elnevezett kört, rádiót, televíziót. S ez a program a kötetben fölbukkanó egyik domináns szellemi tartalom.

A Pilinszky János nevével jelzett üzenet a tradíciónak másik – tágasabb – rétegébe vezeti Németh Péter Mikola beszélgetéseinek olvasóját. A judaizmuson alapuló és az ókori hellén bölcselet paradigmáját is magába integráló kereszténység jelenik meg általa. S ezen keresztül az az ember- és Istenkép, amelyek helyes ismerete nélkül nem tudunk megérteni olyan fogalmakat, mint például a szabadság, a szeretet, a család, a lélek. Pilinszky életműve a huszadik század traumatizált emberei kollektív – és legtöbbször elfojtott – élményanyagának csupasz eszköztelenséggel és mély humanizmussal megkomponált megkapó megörökítése, amely aztán folyamatos tovább- és újragondolásra, illetve tovább- és újramondásra szorul. Ezt vállalja föl és képviseli Németh Péter Mikola, amikor – akár beszélgetésben, akár költői szövegben – evokálja az *Apokrif* kanonizált költőjét.

A könyvben közölt beszélgetések évköre 1992-vel veszi kezdetét és 2018-cal fejeződik be. A dialógusok tere többnyire Vác, kisebb részt Budapest, de a Mediterraneum is megjelenik Hvar és Róma révén. A dalmá-

ciai nyaralóhelyen a hatvanas–hetvenes évek jugoszláviai magyar neo-avantgárd ösztönművészeti törekvéseinek ikonikus alakja, Ladik Katalin, míg az örök városban Szőnyi Zsuzsa, az „aventinus-i tündér” – Szőnyi István lánya, Triznya Mátyás festőművész és látványtervező felesége, de mindenekelőtt a Triznya-kocsmá elnevezésű római irodalmi szalon házi-asszonya és lelke – a beszélgetőtárs.

A Németh Péter Mikolával „párbeszélgetők” között ott találjuk többek között – a teljesség igénye nélkül, csak a szellemi közeget érzékeltetendő – Faludy Györgyöt, Szabó Ferenc jezsuita papköltőt, Kerényi Ferenc irodalomtörténészt, Bábel Balázs kalocsa-kecskeméti érseket (akkoriban a váci papnevelő szeminárium rektorát), Gyarmati György történészt, Mizser Pál festőművészt, Pázmándy György piarista atyát. A beszélgetések tárgya között pedig Madách Imre, Pilinszky János, Albert Camus munkássága mellett ott van a nagybőjti és az adventi ünnepekör üzenete, s Brusznai Árpád klasszika-filológus, tanár ötvenhatos mártíromságának erkölcsi példája éppúgy, mint Hubay Miklós és Illyés Gyula művészetének halhatatlansága és mindenkor aktuálisága.

Mind a könyvben olvasható beszélgetéseken, mind Németh Péter Mikola művein és megnyilatkozásain – mint már utaltam rá – végighúzódo motívum a hagyomány, amely jelent helyhez (Váchoz) és közösséghez (a magyarsághoz s a magyar történelmi és kulturális tradícióhoz) kötődést egyaránt, s amely az európai humanizmus értékrendjét is magáénak vallja. A magabiztos és megalapozott mikolai múltszemléleten kissé bizonytalan, ugyanakkor szeretetteljes jövőkép nyugszik. Mint Németh Péter Mikolától a könyv elején olvashatjuk: „Édes hazánkat, amely jelenvalóságunk színtere, jövőnk bölcsője, múltunk hamvvedre, csakis részvétellel szerethetjük, ahogy azt Pilinszky testálta ránk a huszadik században. Az élő hagyományt, a népit is, a nemzetit is sokkal inkább megőrizni szükséges. És tovább kell tudnunk adni is, semmint hagyni, hogy a feledés homályába merüljön. Hacsak nem akarjuk együgyűen azt, hogy marionettbábokként végképp kiszolgáltatottak legyünk ebben a szuperújért ácsingózó, globalizálódó világrendben, a természetes világtól teljesen elrugaszkodó és elidegenedő vadkapitalista helyzetben.”

Összességében egyet kell értenem Szörényi László irodalomtörténész professzorral, aki a nyolc fejezetből álló kötet utóhangjának első bekezdésében a következő szavakkal értékeli a könyvet: „Igen sokféle módon hasznosítható olvasáskor Németh Péter Mikola kötete. Először is hozzásegít a szerző, illetve a szerkesztő vagy a riportter vagy a kérdező vagy a beszélgetőtárs szerepében feltűnő költő jobb megismeréséhez. Hiszen

olyanokat választott ki társul, akár folyóiratba készült cikkről legyen szó, akár televíziós vagy rádiós beszélgetésről, akár az ez utóbbiak alapján készült esszékről, illetve eszmélkedésekről, avagy olyan dialógusokról, amelyek összefoglaló jellegüknel fogva portré-interjúnak tekinthetők, és magukba foglalják mindazokat a témaköröket, amelyeket a korábbi ciklusok elkezdtek feszegetni.”

Végezetül álljon itt a recenziens – akit erőteljesen ragadott magával Németh Péter Mikola „párbeszélgetéseinek” könyve – magyarázata az ismertetés címére. A kései ókor sajátos vallástörténeti jelensége volt a misztériumvallások megjelenése (ezek sorába tartozott az akkoriban kialakuló kereszténység is). Olyan korban jöttek létre, amikor a hagyományos antik értékek – így a görög etika, a római jellem, a régi politeista vallások tanításai – válságban voltak. Mircea Eliade, az összehasonító vallástörténet legnagyobb kutatója szerint a misztériumvallások születést, halált, feltámadást megélt – s követőinek örök életet ígérő – isteneinek kultusza „többé-kevésbé kidolgozott beavatást (vallástant, rítusokat, ezoterikus oktatást) foglalt magába, melynek végeztével a növendéket fölverték a közösségbe.”

Németh Péter Mikola könyvét olvasva az értékválságoktól terhelt világunkban is fölismérhetőek bizonyos egyetemes és örök emberi értékek, amelyek a hagyományra és a múlt megbecsülésére alapozva mutatnak jövőképet. A kötetben olvasható beszélgetések, ha halhatatlanságot nem is ígérnek, emberhez méltó életet, s a minőségen és a szabadságon nyugvó – közösségben megélhető – humánumot tárnak elénk. Így válnak misztériumvallomásokká.

*(Németh Péter Mikola: Személyesség a személytelenségben.
Budapest–Vác–Hvar–Róma
Párbeszélgetéseim könyve. 1992–2005–2018
Hungarovox Kiadó, Budapest, 2018. 496 o.)*